

UDK [27-722.53:616.2:578.834COVID19]:27-46
616.2:578.834COVID19:27-46
303.621.34
<https://doi.org/10.53745/bs.91.3.7>
Primljeno: 23. 6. 2021.
Prihvaćeno: 15. 11. 2021.
Izvorni znanstveni rad

DOBROBIT SVEĆENIKA U VRIJEME PANDEMIJE BOLESTI COVID-19

Josip BOŠNJAKOVIĆ

Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Petra Preradovića 17, p.p. 54, 31 400 Đakovo
jobosnjakovic@gmail.com

Zbigniew FORMELLA

Pontifical Salesian University
Piazza dell'Ateneo Salesiano 1, IT – 00139 Rim;
formella@unisal.it

Piotr KWIATEK

Superior Theological Seminary of the Capuchins
Loretanska 11, PL – 31-114 Cracow
flowerpiotr@gmail.com

Anna PECORARO

Divine Mercy University
45154 Underwood Lane, Sterling, US – 20166 Sterling
apecoraro.ips@divinemercury.edu

Anthony ISACCO

School of Health Sciences, Chatham University
Woodland Rd 106, US – 15232 Pittsburgh
aisacco@chatham.edu

Sažetak

Svećenici su se također za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 suočili s novim načinom življenja vlastitog poslanja i poziva, tim više što je svećeničko poslanje usmjereno najčešće na živi kontakt s ljudima. Uzeli smo u obzir odnos svećenika prema drugima, prema sebi i prema Bogu. U istraživanju, koje je provedeno od kraja studenoga do polovice prosinca 2020. godine, sudjelovalo je 312 svećenika, redovnika i dijecezanskih svećenika, koji žive i rade u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji te jedan manji dio

u ostalim državama. Za potrebe istraživanja korišteni su upitnici, prevedeni prema novim standardima prevođenja, kojima se ispitalo psihološko blagostanje svećenika, suosjećanje i samo-suosjećanje te je prigodni upitnik pripremljen za potrebe ovog istraživanja koji je u fokusu imao pastoralni život svećenika za vrijeme pandemije bolesti COVID-19. Veći broj svećenika, to jest 77 %, izjavio je kako su u doba pandemije odvojili više vremena za molitvu nego uobičajeno, što je ujedno i povezano s većim osobnim rastom i pozitivnim odnosima s drugima. Materijalne poteškoće imali su svećenici koji žive i djeluju u župama manjim od 3000 stanovnika. Ističe se kako nema značajnijih razlika u psihološkoj dobrobiti (*psychological well-being*) između dijecezanskih svećenika i redovnika kao ni između svećenika koji žive sami ili u zajednici s drugim svećenicima. Primijetili smo značajne razlike u brizi o sebi kod svećenika koji su na službi duže od dvadeset godina života, gdje upravo oni pokazuju višu razinu brige o sebi. Na koncu, značajnim se pokazalo da oni svećenici koji su više suosjećajni prema samima sebi, imaju i višu razinu psihološke dobrobiti.

Ključne riječi: suosjećanje, samo-suosjećanje, psihološka dobrobit, pastoralni izazovi u vrijeme pandemije bolesti COVID-19.

Uvod

U ožujku 2020. godine za većinu svećenika Katoličke crkve započelo je, kao i za 3,9 milijardu ljudi,¹ razdoblje u kojem su bili ograničeni međuljudski kontakti. Virus SARS-CoV-2, odnosno bolest COVID-19 značajno je utjecala i nastavlja utjecati na doživljaje, osjećaje, vrednovanja, odluke, planove i djelovanja kako pojedinca tako i društva. Sve se to odrazilo i na svećenike i na njihovo pastoralno djelovanje. Poslanje svećenika jest biti s ljudima. No većina svećenika našla se u jednoj sasvim novoj situaciji, gdje im je bila uskraćena fizička blizina s drugim ljudima. Cilj ovog istraživanja je usmjeriti se na trenutnu situaciju svećenika, ne uspoređujući je s prijašnjim stanjem i doživljavanjima svećenika, uzevši u obzir konstrukte koje istražujemo (suosjećanje, samo-suosjećanje, psihološka dobrobit, pastoralni izazovi). Zabrana slavlja sakramenata u ožujku 2020. godine tijekom korizme, a potom i vrijeme uskrsnih praznika, u kojem se slavi najveća svetkovina kršćanstva, značajno je utjecalo na većinu svećenika. Briga za zdravlje uključuje društvene, biološke, psihološke, ali i duhovne čimbenike.² S bolesti COVID-19 pojavili su se novi izazovi, ali i nove poteškoće. Omid Ebrahimi sa suradnicima proveo je istraživanje u kojem je sudjelovalo

¹ Usp. Manfred SPITZER, *Pandemie. Was die Krister mit uns macht und was wir aus ihr machen*, München, 2020.

² Usp. Fides del CASTILLO – Hazel T. BIANA – Jeremiah Joven B. JOAQUIN, Church In Action: the role of religious interventions in times of COVID-19, u: *Journal of Public Health*, 42 (2020.) 3, 633-534.

10 061 ispitanika i došli su do rezultata da se kod odraslih osoba povećala stopa depresivnosti i anksioznosti dva do tri puta u odnosu na predpandemijско vrijeme te da samci, razvedeni pojedinci, osobe koje se ne poistovjećuju s vlastitim biološkim spolom, ne-domoroci bili skloniji navedenim psihičkim simptomima.³ Rezultati se ne mogu preslikavati s opće populacije na populaciju svećenika, no i ti rezultati mogu dati pojedine smjernice za istraživanje i razumijevanje šireg konteksta.

Jasno je koliko je za suočavanje sa stresnim situacijama važno i to s kojim kapacitetima osobe ulaze u pojedine zahtjevne i teške situacije. Važno je suočavanje sa stresnim situacijama, kao i kapacitet osoba koje ulaze u pojedine zahtjevne i teške situacije. Prema istraživanjima⁴ pokazuje se kako su osobe koje se spremaju na svećeničko ređenje psihološki zdrave osobe koje obnašaju društveno odgovorne službe te imaju emocionalno stabilne oblike ponašanja. Ta činjenica važan je resurs u očuvanju psihološke dobrobiti tijekom nepredviđenih kriznih trenutaka, iako nije ujedno i pretpostavka dobrog suočavanja s poteškoćama.

Fizička udaljenost ne označava ujedno i socijalnu distancu. Važno je nastaviti socijalnu blizinu, odnosno održavanje kontakta s ljudima. Svjetska zdravstvena organizacija govori o fizičkoj, a ne o socijalnoj distanci. Socijalna distanca nije pravi izričaj, nego uspostavljanje i očuvanje međuljudskih odnosa na daljinu.⁵ Prema tome dodatni je izazov i za svećenike u Katoličkoj crkvi pronalaziti nove načine komunikacije na daljinu, pronalaziti nove putove do obitelji, bračnih parova, djece i mladih, a onda preko njih i do starijih osoba koje se ne koriste novim tehnologijama. Pojedina istraživanja ukazuju kako su osobe koje inače imaju manju društvenu podršku i povišenu razinu stresa za vrijeme bolesti COVID-19 doživljavale nižu razinu samoće.⁶ S druge strane, u

³ Usp. Omid V. EBRAHIMI – Asle HOFFART – Sverre U. JOHNSON, Physical Distancing and Mental Health During the COVID-19 Pandemic: Factors Associated With Psychological Symptoms and Adherence to Pandemic Mitigation Strategies, u: *Clinical Psychological Science*, 1-19, u: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2167702621994545> – (9. 4. 2021.).

⁴ Usp. Shanon N. THOMAS – Thomas G. PLANTE, Psychological well-being of Roman Catholic and Episcopal clergy applicants, u: *Pastoral Psychology*, 64 (2015.) 6, 875-881.

⁵ Usp. ASSOCIATION FOR PSYCHOLOGICAL SCIENCE, u: <https://www.psychologicalscience.org/news/social-distancing-isnt-the-right-language-for-what-covid-19-asks-of-us.html>, (9. 4. 2021.).

⁶ Usp. Thomas HANSEN – Thomas S. NILSEN – Baeksan YU – Marit KNAPSTAD – Jens C. SKOGEN – Øysten VEDAA – Ragnhild B. NES, Locked and lonely? A longitudinal assessment of loneliness before and during the COVID-19 pandemic in Norway, u: *Scandinavian Journal of Public Health*, (2021.) 1-8; u: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1403494821993711> (9. 4. 2021.).

jednom istraživanju među svećenicima pokazalo se kako introvertirani svećenici pokazuju nižu razinu dobrobiti u odnosu na svećenike koji su ekstrovertirani.⁷

Istraživanja nam također pokazuju da je emocionalno ulaganje i rad svećenika važan dio njihova života u susretanju s ljudima te kako su svećenici učestalije izloženi psihološkom stresu zbog čestog pružanja emocionalne podrške drugima, dok su u isto vrijeme pozvani upravljati i vlastitim emocijama, iako, općenito uzevši, možemo reći kako svećenici pokazuju visoku razinu psihološkog zdravlja i nutarnjeg zadovoljstva s obzirom na njihov posao, odnosno zvanje.⁸

Beba Tata je sa suradnicima provela istraživanje među kapelanima (svećenici koji mogu biti na raznim službama) koji pružanju pomoć osoblju u bolnicama za vrijeme bolesti COVID-19, što se smatra važnim dijelom u redovitom djelovanju zdravstvenih djelatnika te se pokazao pozitivan učinak takvog djelovanja.⁹ U istraživanju je sudjelovalo 1657 kapelana od čega su 55,8 % protestanti, 24,9 % katolici, muslimani 0,7 %, budisti 1,1 %, hinduisti 0,4 %, Židovi 3,9%, humanisti 2,8 % i ostali. Istraživanje je pokazalo kako su kapelani u Americi skloniji pružanju pomoći medicinskom osoblju nego što je to slučaj na drugim kontinentima, odnosno u Europi i Australiji. Kapelani su bili uključeni u radne sastanke osoblja na kojim su se donosile odluke te su bili podrška medicinskom osoblju. Kapelani koji su radili na daljinu, govorili su o nedostatku kontakta s osobljem, o gubitku osjećaja solidarnosti s djelatnicima te da su izgubili interdisciplinarni odnos koji su bili stvorili prije pandemije. Iako su mnogi odgovorili kako je odnos licem u lice daleko ugodniji i bliži, kapelani su prigrlili i nove moguće načine odnosa i djelovanja. Mnogi kapelani rekli su kako se povećala anksioznost među osobljem te je povezano s time bila povećana i potreba podržati osoblje zbog stresa, anksioznosti i mnogih gubitaka koje su doživljavali. Tijekom pandemije kreativna duhovna podrška postala je dostupna zdravstvenom osoblju, što je pridonijelo novom razumije-

⁷ Usp. Giuseppe CREA – Francis J. LESLIE, Psychological type and personal wellbeing among Catholic priests in Italy: a study in positive psychology, u: *Mental Health, Religion & Culture*, (2020.), 1-8, u: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13674676.2020.1758645?af=R&journalCode=cmhr20> (9. 4. 2021.).

⁸ Usp. Gail KINMAN – Joanna RODRIGUEZ, The cost of Caring? Emotional Labour, Wellbeing and the Clergy, u: *Pastoral Psychology*, 60 (2011.) 5, 671-680; Michael GALEA, Healing the Healers: A Profile of Strengths and Weaknesses of Catholic Priest in Gozo, Malta, u: *Pastoral Psychology*, 60 (2011.) 6, 857-868.

⁹ Usp. Beba TATA – Daniel NUZUM – Karen MURPHY – Leila KARIMI – Wendy CADGÉ, Staff-Care by Chaplainst during COVID-19, u: *Journal of Pastoral Care & Counseling*, 75 (2021.) 15, 24-29.

vanju kapelanske uloge i duhovne podrške u cjelini. Primjeri korištenja novih tehnologija pokazuju se korisnim u novim oblicima pastoralala. U više istraživanja ističe se važna uloga svećenika u pružanju podrške ljudima u njihovom redovitom i izvanrednom funkcioniranju, u obiteljskom, društvenom, prijateljskom i poslovnom životu.¹⁰

1. Suosjećanje, samo-suosjećanje i psihološka dobrobit

Većina je svećenika u vremenu pandemije bolesti COVID-19 iskusila različite oblike svećeničkog služenja. Žarište je ovog rada proučavanje dobrobiti svećenika u njegovoj osobnoj i društvenoj dimenziji. Dok s jedne strane pokušavamo otkriti značenje dobrobiti, s druge strane mogući su i znakovi malaksalosti, koji su očitiji u kriznim vremenima, kao što je pandemija bolesti COVID-19. Crkva uvijek nastoji čitati znakove vremena pred Bogom s povjerenjem i s nadom. U isto je vrijeme Crkva pozvana raditi na pastoralnom području za dobro svih, njegujući pojedinačne sposobnosti svakog svećenika.

Na tragu navedenog, u ovom se istraživanju proučava koliko su konstrukti suosjećanja, samo-suosjećanja, psihološke dobrobiti i pastoralnog života međusobno povezani. U ovom istraživanju uzimaju se u obzir sljedeći odnosi:

- svećenik i samo-suosjećanje (različiti tipovi svećeničke službe i samo-suosjećanje; duljina svećeničke službe i samo-suosjećanje; stil svećeničkog života i samo-suosjećanje);
- svećenik i psihološka dobrobit (percepcija psihološke dobrobiti i različiti tipovi svećeničke službe; duljina svećeničke službe i psihološka dobrobit; stil svećeničkog života i psihološka dobrobit);
- povezanost između samo-suosjećanja i psihološke dobrobiti svećenika;
- pastoralna pitanja i psihološka dobrobit svećenika (molitva i psihološka dobrobit svećenika; materijalno blagostanje i veličina župne zajednice).

Po naravi svog poziva svećenik je osoba za koju se pretpostavlja da će pokazivati suosjećanje prema drugima, iz svijesti i uvjerenja kako je Bog kojeg naviješta prije svega suosjećani Bog prema ljudima. Neki autori suosjećanje prepoznaju u međusobnoj povezanosti sljedećih pet elemenata: prepoznati patnju, razumijevati univerzalnost ljudske patnje, biti empatičan s osobom koja pati i povezati se s nevoljom (emotivna rezonanca), tolerirati neugodne emocije koje se pojavljuju kao odgovor pomaganja osobi koja pati te pri tome ostati

¹⁰ Usp. Anthony BUTLER – Kathleen DUFFY, Understanding the role of chaplains in supporting patients and healthcare staff, u: *Nursing Standard* (2019.), u: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31599138/> (9. 4. 2021.).

otvoren i prihvaćati patnju druge osobe te biti motiviran djelovati kako bi se ublažila/olakšala patnja druge osobe.¹¹ U više se istraživanja također ističe kako suosjećanje prepoznaje univerzalnost s patnjom, priznajući pritom da kao smo su-putnici i kako se i sami možemo naći u sličnoj situaciji.¹² Richard Lazarus objašnjava suosjećanje kao ganuće zbog patnje druge osobe i želju da joj se pomogne.¹³ Razvijanje društvenih (socijalnih) osjećaja, kao što je suosjećanje, ključno je za uspješno međuljudsko odnošenje kao i za održavanje mentalnog i fizičkog zdravlja, napose kada se suočavamo s teškim životnim situacijama.¹⁴ Odnositi se prema sebi ili drugima suosjećajući, stvara blagostanje i uvećava mentalno zdravlje.¹⁵

Drugi konstrukt koji je uključen u ovo istraživanje jest samo-suosjećanje. Definicija samo-suosjećanja vrlo je bliska definiciji suosjećanja, koja, kako smo vidjeli, podrazumijeva sposobnost razumijevati i osjetiti patnju i bol drugih kao da su vlastiti.¹⁶ Slično tome, samo-suosjećanje podrazumijeva prepoznavanje vlastite patnje i spremnost pružiti si istinsku brigu i razumijevanje za vlastite slabosti.¹⁷ U operacionalizaciji konstrukta samo-suosjećanja Kristin Neffi izdvaja tri aspekta: proširena ljubaznost i razumijevanje samoga sebe u trenucima patnje ili pogrešaka radije nego grubog osuđivanja i samo-kritike, promatrati vlastito iskustvo kao dio šireg ljudskog iskustva radije nego promatrati ih kao izolirane i odvojene od njih te podnositi vlastite bolne misli i osje-

¹¹ Usp. Clara STRAUSS – Billie Lever TAYLOR – Jenny GU – Willem KUYKEN – Ruth BAER – Fergal JONES – Kate CAVANAGH, What is Compassion and How Can We Measure it? A Review of Definitions and Measures, u: *Clinical Psychology Review*, 47 (2016.), 15-27.

¹² Usp. Clara STRAUSS – Billie Lever TAYLOR – Jenny GU – Willem KUYKEN – Ruth BAER – Fergal JONES – Kate CAVANAGH, What is Compassion and How Can We Measure it? A Review of Definitions and Measures, 15-27.

¹³ Usp. Richard S. LAZARUS, *Emotion and adaptation*, London, 1991.

¹⁴ Usp. Olga M. KLIMECKI – Susanne LEIBERG – Claus LAMM – Tania SINGER, Functional Neural Plasticity and Associated Changes in Positive Affect After Compassion Training, u: *Cerebral Cortex*, 23 (2013.) 7, 1552-156.; Olga M. KLIMECKI – Susanne LEIBERG – Matthieu RICARD – Tania SINGER, Differential pattern of functional brain plasticity after compassion and empathy training, u: *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 9 (2014.) 6, 873-879.

¹⁵ Usp. Brandon J. COSLEY – Shannon K. McCOY – Laura R. SASLOW – Elissa S. EPEL, Is compassion for others stress buffering? Consequences of compassion and social support for physiological reactivity to stress, u: *Journal of Experimental Social Psychology*, 46 (2010) 5, 816-823; Christina FELDMAN – Willem KUYKEN, Compassion in the landscape of suffering, u: *Contemporary Buddhism: An Interdisciplinary Journal*, 12 (2011.) 1, 143-155.

¹⁶ Usp. Kristin NEFF, Self-Compassion and Psychological Well-Being, u: *Constructivism in the Human Sciences*, 9 (2004) 2, 27-37.

¹⁷ Usp. Marija SRETENOVIĆ – Marija BRANKOVIĆ, Samosaosećanje i samopoštovanje kao prediktori psihološke dobrobiti, u: *Psihološka istraživanja*, 22 (2019.) 2, 2019., 279-304.

ćaje u punoj svijesti radije nego se u potpunosti identificirati s njima.¹⁸ Primjenjivati koncept samo-suosjećanja znači biti osjetljiv prilikom vlastite patnje, ne ignorirati ili potiskivati vlastitu bol, nego se zaustaviti i uočiti kako je trenutna situacija zaista vrlo teška i zahtjevna. Kada osoba pogriješi ili sagriješi, to znači da je sposobna biti prema sebi ljubazna i razumijevati samu sebe, što uključuje prihvaćanje ograničenja i nesavršenosti radije nego bešćutno osuđivanje same sebe. U konačnici to znači biti svjestan ranjivosti čovjeka gledajući čovječanstvo u cijelosti. Umjesto izolacije i odvojenosti od drugih, što s psihološkog stajališta pogreške, kao i grijesi s moralnog stajališta, sa sobom kao posljedicu donose, samo-suosjećanje znači uzeti u obzir kako su i drugi ljudi osobe koje čine pogreške i koje također griješe, što vodi k susretu s drugima.¹⁹

Dobrobit je jedan od važnijih istraživačkih koncepata u pozitivnoj psihologiji i podrazumijeva optimalno psihološko funkcioniranje i iskustvo²⁰ te je ona više od zadovoljstva životom ili samo puke sreće.²¹ Dobrobit znači samostvarenje osobe što ne uključuje samo subjektivan osjećaj zadovoljstva životom, već cjelokupnu ispunjenost postojanjem koje se postiže aktivnostima koje su u skladu s nečijom istinskom prirodom i vrijednostima²² i zadovoljenjem osnovnih psiholoških potreba,²³ kao i ostvarenjem istinskih potencijala osobe²⁴. Autori Ryff i Keyes razlikuju psihološku i subjektivnu dobrobit te zastupaju višedimenzionalni pristup s operacionaliziranih šest dimenzija: samoprihvatanje, pozitivan odnosi s drugim ljudima, autonomija, ovladavanje okolinom (umijeće), svrha u životu (životni smisao) te osobni rast.²⁵ Različita istraživanja potvrđuju nam pozitivnu korelaciju između psihološke dobrobiti

¹⁸ Usp. Kristin D. NEFF, The development and Validation of a Scale to Measure Self-Compassion, u: *Self and Identity*, 2 (2003.) 3, 223-250; Kristin D. NEFF, Self-Compassion: An Alternative Conceptualization of a Healthy Attitude Toward Oneself, u: *Self and Identity*, 2 (2003.) 2, 85-101.

¹⁹ Usp. Kristin D. NEFF, Self-Compassion and Psychological Well-Being, 27-37.

²⁰ Usp. Richard M. RYAN – Edward L. DECI, On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being, u: *Annual Review of Psychology*, 52 (2001.), 141-166; Marija SRETENović – Marija BRANKOVIĆ, Samosaosjećanje i samopoštovanje kao prediktori psihološke dobrobiti, 279-304.

²¹ Carol D. RYFF – Corey Lee M. KEYES, The structure of psychological well-being revisited, u: *Journal of Personality and Social Psychology*, 69 (1995.) 4, 719-727.

²² Usp. Alan S. WATERMÁN, Two conceptions of happiness: Contrasts of personal expressiveness (eudaimonia) and hedonic enjoyment, u: *Journal of Personality and Social Psychology*, 64 (1993.) 4, 678-691.

²³ Richard M. RYAN – Edward L. DECI, On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudaimonic well-being, 141-166

²⁴ Usp. Carol D. RYFF – Corey Lee M. KEYES, *The structure of psychological well-being revisited*, 719-727.

²⁵ Usp. *Isto*.

i suosjećanja²⁶ kao i samo-suosjećanja.²⁷ Psihološka dobrobit povezana je i s empatijom,²⁸ koja također ima višestruke poveznice sa suosjećanjem i samo-suosjećanjem.

Drugi važan aspekt koji ovim radom istražujemo odnosi se na relacijsku i pastoralnu dimenziju svećenika, njegovo planiranje i sposobnost donošenja odluka vrijednostima suosjećanja i predanog poslanja, koje bi trebalo biti u skladu s njegovim vlastitim mogućnostima, očekivanjima i motivacijama. Ti se izazovi uvijek iznova iščitavaju u dinamičnoj brizi za Crkvu i s Crkvom, a ponajviše u pogledu pastoralne brige za vjernike.²⁹

2. Metoda

Nakon odobrenja Etičkog povjerenstva Hrvatskog katoličkog sveučilišta i Katoličkog bogoslovnog fakulteta u Đakovu Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera upitnik je bio postavljen *online* na platformi LimeSurvey, a za potrebe istraživanja uporabljena je metoda tzv. snježne grude. Upitnik su na hrvatskom jeziku ispunili katolički svećenici u Republici Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Srbiji. Budući da je metodom snježne grude upitnik dospio i do drugih svećenika koji se služe hrvatskim jezikom, njihovi su odgovori također uklopljeni u analizu podataka. Biskupske konferencije u državama Republici Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Republici Srbiji, iz kojih je sudjelovao najveći broj ispitanika, bile su informirane o provođenju istraživanja. Podatci će biti pohranjeni tri godine nakon završenog istraživanja pri Institutu za psihologiju Papinskog

²⁶ Usp. Lena W. GUSTIN, Compassion for self and others as key aspects of well-being in changing times, u: *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 31 (2017.) 3, 427-433; Thupten JINPA, *A Fearless Heart: Why Compassion is the Key to Greater Wellbeing*, London, 2017.

²⁷ Usp. Xiaoyan SUN – David W. CHAN – Lai-kwan CHAN, Self-compassion and psychological well-being among adolescents in Hong Kong: Exploring gender differences: Corrigendum, u: *Personality and Individual Differences*, 101 (2016.), 288-292; Halim SARICAOĞLU – Coşkun ARSLAN, An Investigation into Psychological Well-being Levels of Higher Education Students with Respect to Personality Traits and Self-compassion, u: *Educational Sciences: Theory & Practice*, 13 (2013.) 4, 2097-2104.

²⁸ Usp. Marianne SCHMID MAST – William ICKES, Empathic accuracy: measurement and potential clinical applications, u: Farrow, Tom F. D. FARROW – Peter W. R. WOODRUFF, *Empathy in Mental Illness*, New York, 2007., 408-427; Sylvia A. MORELLI – Desmond C. ONG – Makati RUCHA – Jackson O. MATTHEW – Zaki JAMIL, Empathy and well-being correlate with centrality in different social networks, u: *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 114 (2017.) 37, 9843-9847.

²⁹ Usp. Giuseppe CREA – Francis J. LESLIE, Psychological type and personal wellbeing among Catholic priests in Italy: a study in positive psychology, 1-8; Tom KOUIJZER, The Covid-19 Crisis: is there a Christian Response?, u: *A Journal for the contemporary Church*, 71 (2020.) 7/8, 422-427.

sveučilišta Salezijana u Rimu, a uvid u podatke imat će istraživači navedeni na projektu. Ovakav tip istraživanja, koliko je autorima rada poznato, prvi se put provodi među svećenicima s konstruktima koji se koriste u ovom istraživanju, stoga je ovaj rad istraživačkog karaktera.

U svrhu provođenja prikladne analize podataka proveden je psihometrijski postupak konstrukata nastavno na provjeru normalizacije podataka. Prvi dio psihometrijskog postupka čini faktorska analiza podataka, čiji je cilj prikazati faktorsku strukturu promatranih konstrukata, usporediti tu strukturu s pretpostavljanom strukturom istraživanja i naposljetku ukazati na potrebne modifikacije koje je neophodno poduzeti kako bi dobivena struktura faktora odgovarala predloženoj teorijskoj strukturi. Drugi je dio psihometrijskog postupka analiza pouzdanosti mjernih skala koja se mjeri Cronbachovim α koeficijentom.

2.1. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 312 svećenika s području Republike Hrvatske (212), Bosne i Hercegovine (54), Republike Srbije (17), Republike Italije (16) te nekih drugih država (13).

2.2. Instrumenti

U svrhu ovog istraživanja upotrijebljena su tri upitnika, to jest ljestvica samo-suosjećanja (*Self-Compassion Scale*), kratka skala suosjećanja (*Santa Clara Brief Compassion Scale*) i skala psihološke dobrobiti (*Psychological Well-Being Scale*). Osim toga, osmišljen je i upitnik od 22 čestice koji se odnosi na pastoralni vid života svećenika. Za dva instrumenta (*Brief Compassion Scale* i *Psychological Well-Being Scale*) ovo je istraživanje dobilo suglasnost autora, dok je instrument ljestvica suosjećanja (*Self-Compassion Scale*) slobodan za korištenje i učinjena je preinaka prijevoda prema novim standardima prevođenja.

Konstruktna valjanost instrumenta skale odnosi se na empirijski zaključak o tome mjeri li skala ciljani konstrukt, a kao jedan od načina provjere koristi se faktorska analiza.³⁰ Pritom bi struktura homogenog upitnika trebala biti jednofaktorska, dok bi se kod heterogenog trebalo dobiti onoliko faktora koliko ima konstrukata, odnosno subskala. U tu svrhu provedena je analiza glavnih

³⁰ Usp. Dénes PETZ, On center-valued states of von Neumann algebras, u: *Acta Scientiarum Mathematicarum*, 43 (1981.) 1-2, 219-228.

komponenti (uz varimax rotaciju), uzimajući u obzir Kaiser-Guttmanov kriterij prilikom ekstrahiranja faktora, te su rezultati uspoređeni sa strukturom dobivenom u drugim istraživanjima. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ispituje interkorelacija čestica u upitniku, a dobiveni Cronbachov α koeficijent unutarnje konzistencije ukazuje na postotak varijance koja je objašnjena prvim rezultatom u odnosu na varijancu uzrokovanu slučajnim faktorima čiji je izvor konstrukcija upitnika.³¹

2.2.1. Ljestvica samo-suosjećanja (*Self-Compassion Scale, SCS*)³²

Ljestvica se sastoji od 26 tvrdnji koje se odnose na misli, osjećaje i ponašanja povezana s različitim aspektima samo-suosjećanja.³³ Ljestvica obuhvaća šest podljestvica: *Brižnost prema sebi*, koja sadrži pet tvrdnji (primjer tvrdnje: Trudim se voljeti samog/u sebe kada osjećam emocionalnu bol.), *Samoosuđivanje* s pet tvrdnji (primjer tvrdnje: Znam biti pomalo bezdušan/na prema sebi kada patim.), *Međuzavisnost s drugima* s pet tvrdnji (primjer tvrdnje: Svoje neuspjeh nastojim doživljavati dijelom ljudske prirode.), *Izolacija* s četiri tvrdnje (primjer tvrdnje: Kada razmišljam o svojim nedostacima, obično se osjećam izdvojeno i odsječeno od ostatka svijeta.), *Usredotočena svjesnost* s četiri tvrdnje (primjer tvrdnje: Kada se dogodi nešto bolno, pokušam sagledati situaciju na uravnotežen način.) te *Prevelika identifikacija s osjećajima* također s četiri tvrdnje (primjer tvrdnje: Kad doživim neuspjeh u nečemu što mi je važno, preplavi me osjećaj manje vrijednosti.). Zadatak sudionika bio je na skali Likertova tipa od 1 (gotovo nikad) do 5 (gotovo uvijek) označiti koliko se često ponašaju na opisan način. Tvrdnje koje se odnose na manjak samo-suosjećanja (podljestvice: *Samoosuđivanje*, *Izolacija* i *Prevelika identifikacija s osjećajima*) zahtijevaju suprotno bodovanje kako bi viši rezultati na tim

³¹ Usp. Anđelko KRKOVIĆ – Konstantin MOMIROVIĆ – Boris PETZ, *Selected chapters from psychometrics and nonparametric statistics*, Zagreb: Croatian Society of Psychologists, 1966.

³² Usp. Kristin D. NEFF, *Does Self-Compassion Entail Reduced Self-Judgment, Isolation, and Over-Identification? A Response to Muris, Otgaar, and Petrocchi Mindfulness*, 791-797; Kirka KLIŠMANIĆ-MRAK, *Odnos samo-suosjećanja i samopoštovanja s emocionalnom regulacijom i kontrolom*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, neobjavljeni diplomski rad, Zagreb, 2014., u: [http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/4857/1/Diplomski rad – Odnos samosuosjecanja i samopostovanja s emocionalnom regulacijom i kontrolom \(Kirka Klismanic Mrak\).pdf](http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/4857/1/Diplomski%20rad%20-%20Odnos%20samosuosjecanja%20i%20samopostovanja%20s%20emocionalnom%20regulacijom%20i%20kontrolom%20(Kirka%20Klismanic%20Mrak).pdf) (12.04.2021.).

³³ Usp. Kristin D. NEFF, *Does Self-Compassion Entail Reduced Self-Judgment, Isolation, and Over-Identification? A Response to Muris, Otgaar, and Petrocchi Mindfulness*, 791-797.

tvrdnjama predstavljali nižu razinu samo-suosjećanja. Ukupan rezultat za pojedinu podljestvicu određuje se prosjekom bodova na tvrdnjama koje ju tvore. Ukupan rezultat za samo-suosjećanje formira se kao prosječna vrijednost svih prosjeka rezultata na podljestvicama. Teorijski raspon bodova za ukupan rezultat samo-suosjećanja kreće se od 1 do 5, pri čemu viši rezultati ukazuju na višu razinu samo-suosjećanja. Ljestvica je prevedena na hrvatski jezik,³⁴ a u ovom istraživanju koristili smo se preinakom prijevoda prema novim standardima prevođenja.³⁵ U izvornom istraživanju³⁶ utvrdilo se postojanje šest međusobno povezanih faktora dok su u ovom istraživanju dobivena četiri faktora. Svi indikatori varijable 'Prevelika identifikacija' zasićeni su na prvom faktoru, ali je na njemu kroz psihometrijski postupak uočena i zasićenost svih indikatora varijable 'Izolacija', kao i dva indikatora varijable 'Samoosuđivanje'. Na drugom faktoru dobivena je zasićenost svih indikatora varijable 'Usredotočena svjesnost', kao i zasićenost dva indikatora varijable 'Međuzavisnost s drugima'. Na trećem faktoru zasićeni su svi indikatori varijable 'Brižnost prema sebi', dok je na četvrtom faktoru vidljiva zasićenost dvaju indikatora varijable 'Međuzavisnost s drugima'.

Daljnji koraci u sklopu psihometrijskog postupka nalažu provedbu analize pouzdanosti mjernih skala. Tako je analiziran faktor 'Prevelike identifikacije s osjećajima' i 'Izolacije', koji se sastoji od deset indikatora. Rezultati analize pouzdanosti ukazuju na visoku razinu pouzdanosti od $\alpha = 0,88$. Drugi faktor 'Usredotočene svjesnosti' i 'Međuzavisnosti s drugima' ukazuje također na zadovoljavajuću razinu koeficijenta $\alpha=0,77$. Treći faktor 'Brižnosti prema sebi' isto tako ukazuje na zadovoljavajuću razinu koeficijenta $\alpha=0,69$, pri čemu su na tom faktoru zasićeni svi originalni indikatori kao i u teoriji. Kod četvrtog faktora 'Međuzavisnosti s drugima' uočena je zadovoljavajuća razina koeficijenta $\alpha=0,74$. Provjerom pouzdanosti u ovom istraživanju potvrđena je visoka vrijednost koeficijenta pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije za cijelu ljestvicu $\alpha = 0,75$, čime je zadovoljena minimalna razina koeficijenta kao i kod originalnog nalaza, kod kojeg je koeficijent α iznosio $= 0,92$.³⁷

³⁴ Usp. Valentina HANŽEK, Odnos samo-suosjećanja sa samopoštovanjem, narcizmom i zadovoljstvom životom, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, neobjavljeni diplomski rad, Zagreb, 2012., u: <https://www.bib.irb.hr/649808> (12.04.2021.).

³⁵ Usp. Kirka KLIŠMANIĆ-MRAK, *Odnos samo-suosjećanja i samopoštovanja s emocionalnom regulacijom i kontrolom*.

³⁶ Usp. Kristin D. NEFF, The development and Validation of a Scale to Measure Self-Compassion, 223-250.

³⁷ Usp. *Isto*.

2.2.2. Kratka skala suosjećanja Santa Clara (Santa Clara Brief Compassion Scale SCBCS)³⁸

Kratka skala suosjećanja Santa Clara sastoji se od pet čestica, a proizlazi iz skale Suosjećajne ljubavi prema ljudima (*Copassionate Scale for Humanity* – CSH) Sprechera i Fehr'sa,³⁹ koja ima 21 česticu. Korelacija između CSH i SCBCS je prema Hwang – Plante – Lackey 0,95.⁴⁰ Ispitanici u kratkoj skali suosjećanja Santa Clara procjenjuju u kojoj su mjeri navedene tvrdnje točne za njih na skali Likertova tipa od sedam stupnjeva, pri čemu je 1 »u potpunosti se ne slažem«, a 7 »u potpunosti se slažem«. To je jednodimenzionalan alat. Primjeri čestica su: 'Prije bih pomogao drugima, čak i kada je riječ o ljudima koje ne poznajem, nego što bih pomogao sebi'; 'Suosjećam s ljudima iako ih ne poznajem'. Čestice iz izvorne verzije SCBCS-a prevedene su prema novim standardima prevođenja (eng-hrv-eng, tri osobe). Utvrđeno je da je Cronbach Alpha 0,90 u istraživanju Hwang – Plante – Lackey,⁴¹ također 0,90 u istraživanju Plante – Mejia⁴² te 0,87 u istraživanju De Stasio i suradnika,⁴³ dok u ovom istraživanju *Chrombach α* iznosi 0,88, čime se rezultati ovog istraživanja podudaraju s prethodno opisanim.

2.2.3. Skala psihološke dobrobiti (*Psychological Well-Being Scale*)⁴⁴

Model psihološke dobrobiti⁴⁵ teorijski je utemeljen model koji se sastoji od šest dimenzija: Samoprihvatanje, Pozitivan odnosi s drugim ljudima, Autonomija, Ovladavanje okolinom, Svrha u životu te Osobni rast. Na temelju tog modela

³⁸ Usp. Jeong Y. HWANG – Thomas G. PLANTE – Kathy LACKEY, The Development of the Santa Clara Brief Compassion Scale: An Abbreviation of Sprecher and Fehr's Compassionate Love Scale, u: *Pastoral Psychology*, 56 (2008.) 4, 421–428.

³⁹ Usp. Susan SPRECHER – Beverly FEHR, Compassionate love for close others and humanity, u: *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 (2005.) 5, 629–651.

⁴⁰ Usp. Jeong Y. HWANG – Thomas G. PLANTE – Kathy LACKEY, The Development of the Santa Clara Brief Compassion Scale: An Abbreviation of Sprecher and Fehr's Compassionate Love Scale, u: *Pastoral Psychology*, 56 (2008.) 4, 421–428.

⁴¹ Usp. *Isto*.

⁴² Usp. Thomas G. PLANTE – Jesus MEJIA, Psychometric Properties of the Santa Clara Brief Compassion Scale, u: *Pastoral Psychology*, 65 (2016.) 4, 509–515.

⁴³ Usp. Simona DE STASIO – Caterina FIORILLI – Paula BENEVEENE – Francesca BOLDRIANI – Benedetta RAGNI – Alessandro PEPPE – Juan J. Maldonado BRIEGAS, Subjective Happiness and Compassion Are Enough to Increase Teachers' Work Engagement, u: *Frontiers in Psychology*, 10 (2019.), 2268.

⁴⁴ Usp. Carol D. RYFF – Corey Lee M. KEYES, *The structure of psychological well-being revisited*, 719–727.

⁴⁵ Usp. Carol D. RYFF, Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being, u: *Journal of Personality and Social Psychology*, 57 (1989.) 6, 1069–1081.

napravljen je upitnik koji ima šest podskala.⁴⁶ Iako među podskalama postoji relativno visoka korelacija, postoje i dokazi o njihovoj različitosti s obzirom na neke psihološke, sociodemografske i biološke varijable.⁴⁷ Međutim, neka istraživanja nisu potvrdila strukturu od šest faktora,⁴⁸ dok je na hrvatskom uzorku u dosadašnjem istraživanju zadržano šest faktora,⁴⁹ što je i u ovom istraživanju slučaj. Ispitanici procjenjuju u kojoj su mjeri navedene tvrdnje točne za njih na skali Likertova tipa od 7 stupnjeva, pri čemu je 1 »u potpunosti se ne slažem«, a 7 »u potpunosti se slažem«. Dvadeset čestica PWBS-a ima pozitivan, a 22 stavke negativan sadržaj. Primjeri skala su sljedeći: 'Kad se uspoređujem s prijateljima i poznanicima, osjećam se dobro zbog toga kakav sam'; 'Sam sebe procjenjujem prema onome što mislim da je važno, a ne po vrijednostima za koje drugi misle da su važne'; 'Često se osjećam pregažen odgovornostima koje u životu imam.' Rezultati za šest subskala izračunati su kao prosjeci; viši rezultati znače veću psihološku dobrobit. U različitim istraživanjima postoje različiti rezultati u pogledu valjanosti konstrukcije. Tako su, naprimjer, Shryock – Meeks pronašli usporedivu unutaraju dosljednost između starijih i sredovječnih skupina, s nešto nižom pouzdanošću u mlađoj (i manjoj) skupini; prosječne alfe bile su 0,71, .78 i .77 za tri skupine.⁵⁰ Rezultati predlažu da su Ryffove PWBS ljestvice pouzdane u svim dobnim skupinama, ali da mogu postojati faktorska rješenja veća od izvornih Ryffovih šest čimbenika. U ovom istraživanju dobiven je visok koeficijent α za cijelu skalu od 0,91.

Prema rezultatima dobivenim u ovom istraživanju prvi faktor 'Svrha života' sastoji se od osam indikatora, a prilikom analize pouzdanosti dobivena je vrijednost koeficijenta α od 0,84. Drugi faktor 'Samoprihvatanja' sastoji se od pet indikatora, što je nešto drukčije od izvornog faktora. Ipak, koeficijent pouzdanosti α iznosi 0,77, što je dostatna vrijednost za daljnju analizu rezul-

⁴⁶ Usp. Carol D. RYFF – Corey Lee M. KEYES, *The structure of psychological well-being revisited*, 719–727.

⁴⁷ Usp. Carol D. RYFF – Burton H. SINGER, Best news yet on the six-factor model of well-being, u: *Social Science Research*, 35 (2006.) 4, 1103–1119.

⁴⁸ Usp. Garrett J. KAFKA – Albert KOZMS, The construct validity of Ryff's Scales of Psychological Well-Being (SPWB) and their relationship to measures of subjective well-being, u: *Social Indicators Research*, 57 (2002.) 2, 171–190; Carol D. RYFF – Burton H. SINGER, Best news yet on the six-factor model of well-being, u: *Social Science Research*, 35 (2006.) 4, 1103–1119.

⁴⁹ Andreja BRAJŠA-ŽGANEC – Danijela IVANOVIĆ – Josip BURUŠIĆ, Dimenzije psihološke dobrobiti hrvatskih studenata: spolne razlike i povezanost s osobinama ličnosti, u: *Napredak: Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju*, 154 (2014.) 1-2, 29–46.

⁵⁰ Sarah K. SHRYOCK – Suzanne MEEKS, Internal consistency and factorial validity of the 42-item psychological well-being scales, u: *Innovation in Aging*, 2 (2018.), 690–691.

tata. Faktor 'Sposobnosti vladanja okolinom' u ovom istraživanju sastavljen je od triju indikatora, a vrijednost koeficijenta α također je viša od granične vrijednosti i iznosi 0,73. Faktor 'Osobnog razvoja' također se sastoji od triju indikatora, a prema provedenoj analizi pouzdanosti vrijednost α koeficijenta te subskale iznosi 0,62, što je prema Ursachiju i suradnicama,⁵¹ prihvatljiva razina pouzdanosti subskale. Kod petog faktora 'Autonomije', koji se sastoji od triju indikatora, prisutna je prihvatljiva razina Chrombach koeficijenta od 0,55. Kod šestog faktora 'Pozitivan odnosi s drugima' također je prisutna prihvatljiva⁵² razina Chrombach koeficijenta od 0,62, a sama subskala sastoji se od četiriju indikatora.

2.2.4. Pastoralni upitnik

Riječ je o upitniku od 22 čestice, koji su sastavili autori istraživanja. Ima uvodnu dimenziju u istraživanju, sociodemografski dio te se sudionike pita o osobnoj percepciji pastoralne službe kao i o samopercepciji tijekom pandemije bolesti COVID-19. Primjeri pitanja u ovom upitniku su sljedeći: 'Doživljavao sam se dezorijentiranim i pomalo izgubljenim zbog situacije u kojoj sam se našao'; 'Nedostajala mi je sakramentalna služba s ljudima u mom svećeničkom služanju'; 'Odvojio sam više nego uobičajeno vremena za molitvu.' Ispitanici u ovom pastoralnom upitniku procjenjuju u kojoj su mjeri navedene tvrdnje točne za njih na skali Likertova tipa od 7 stupnjeva, pri čemu je 1 »u potpunosti se slažem«, a 7 »u potpunosti se ne slažem«.

3. Rezultati

U istraživanju su korišteni različiti statistički postupci sukladni postavljenim istraživačkim problemima. Početne analize koje su se ticale psihometrijskih karakteristika skala te opisa uzorka i povezanosti između varijabli napravljene su u programu SPSS 26.

U svrhu detaljnijeg ispitivanja karakteristika uzorka te dobivanja podatka o sociodemografskim i profesionalnim razlikama proveden je niz t-testova

⁵¹ George URSACHI – Ioana Alexandra HORODNIC – Adriana ZAIT, How Reliable are Measurement Scales? External Factors with Indirect Influence on Reliability Estimators, u: *Procedia Economics and Finance*, 20 (2015.), 679–686.

⁵² Usp. Keith S. TABER, The Use of Cronbach's Alpha When Developing and Reporting Research Instruments in Science Education, u: *Research in Science Education*, 48 (2018.), 1273-1296

(za sve promatrane varijable). Također je provedena i analiza varijance kako bi se ispitalo postoje li razlike u izraženosti promatranih karakteristika ovisno o sociodemografskim varijablama koje imaju više od dvije podgrupe, a potom i *post hoc* Scheffeov test kako bi se ustanovilo između kojih podgrupa su uočene značajne razlike. Radi dobivanja početnog uvida u međusobni odnos varijabli, analizirane su i korelacije među promatranim varijablama.

3.1. Svećenici i samo-suosjećanje

Odnos prema drugima i upućenost na druge primarno je poslanje svih svećenika, no ono je obilježeno i načinom na koji se svećenik odnosi i prema samome sebi. Interpersonalni odnosi obilježeni su intrapsihičkim procesima među kojima u ovom istraživanju promatramo samo-suosjećanje. Na poseban način uzimamo u obzir odnos različitih tipova svećeničke službe i duljinu službe, stil svećeničkog života sa samo-suosjećanjem.

3.1.1. Različiti tipovi svećeničke službe i samo-suosjećanje

Različiti tipovi svećeničke službe nose sa sobom i raznolike međuljudske odnose koji posljedično ostavljaju trag na svećenika. Većina dijecezanskih svećenika žive sami na župi, dok većina redovnika živi u zajedništvu sa subračom. Stoga želimo vidjeti odnos između različitih tipova svećeničkih službi i samo-suosjećanja.

Tablica 1. Deskriptivna statistika i prikaz statistički značajnih razlika među varijablama samo-suosjećanja između dijecezanskih svećenika i redovnika

Varijabla/vrsta svećenika	N	Me	Sd	t	p	
Prevelika identifikacija s osjećajima i izolacija	dijecezanski svećenik	196	44,99	6,51	-0,74	>0,05
	redovnik	113	45,55	6,03		
Usredotočena svjesnost	dijecezanski svećenik	196	23,52	4,41	-0,79	>0,05
	redovnik	113	23,91	3,74		
Brižnost prema sebi	dijecezanski svećenik	196	22,01	3,87	-0,53	>0,05
	redovnik	113	22,25	3,82		
Međuzavisnost s drugima	dijecezanski svećenik	196	9,06	1,89	0,308	>0,05
	redovnik	113	8,99	1,98		

Izvor: izrada autora

Na temelju provedenog testiranja nisu pronađene statistički značajne razlike u varijablama samo-suosjećanja između tih dvaju tipova svećenika.

3.1.2. Duljina svećeničke službe i samo-suosjećanje

Dinamičnost starenja u većini slučajeva pridonosi i psihičko-duševnoj uravnoteženosti osoba obogaćujući njihove živote, stoga se i ovaj odnos uzima u obzir.

Tablica 2. *Deskriptivna statistika i prikaz statistički značajnih razlika među varijablama samo-suosjećanja ovisno o duljini svećeničke službe*

Varijable/svećenička služba	N	Me	Sd	F	p	
Prevelika identifikacija s osjećajima i izolacija	do 10 godina	108	44,64	7,09	2,25	>0,05
	11 do 20 godina	89	44,60	6,01		
	više od 20 godina	115	46,18	5,64		
Usredotočena svjesnost	do 10 godina	108	23,54	4,37	0,15	>0,05
	11 do 20 godina	89	23,84	4,07		
	više od 20 godina	115	23,59	4,05		
Brižnost prema sebi	do 10 godina	108	21,56	3,89	6,28	<0,05
	11 do 20 godina	89	21,44	3,95		
	više od 20 godina	115	23,07	3,49		
Međuzavisnost s drugima	do 10 godina	108	9,20	1,83	0,73	>0,05
	11 do 20 godina	89	8,88	2,02		
	više od 20 godina	115	9,02	1,91		

Izvor: *izrada autora*

Na temelju obrađenih testova može se zaključiti da postoji statistički značajna razlika u varijabli brižnost prema sebi, odnosno taj je konstrukt kod svećenika koji imaju više od dvadeset godina iskustva izraženiji nego kod svećenika koji su manje godina u službi ($F=6,28$; $p<0,05$).

3.1.3. Stil svećeničkog života i samo-suosjećanje

U nastavku je provedeno i testiranje percepcije samo-suosjećajnosti ovisno o načinu svećeničkog života. Pojedini dijecezanski svećenici žive u zajednici s drugim ljudima, a pojedini redovnici žive sami, stoga se promatra i taj odnos.

Tablica 3. Deskriptivna statistika i detekcija statistički značajnih razlika među faktorima varijable samo-suosjećajnosti ovisno o vrsti svećeničkog života

Varijabla/vrsta svećeničkog života	N	Me	Sd	t	p	
Prevelika identifikacija s osjećajima i izolacija	sam	142	45,63	6,30	1,59	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	44,21	6,73		
Usredotočena svjesnost	sam	142	24,08	4,20	1,91	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	22,94	4,53		
Brižnost prema sebi	sam	142	22,37	3,95	1,79	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	21,44	3,43		
Međuzavisnost s drugima	sam	142	9,04	1,90	0,09	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	9,01	1,95		

Izvor: izrada autora

Kao i u većini prethodno provedenih testiranja, može se zaključiti da ne postoje statistički značajne razlike među promatranim podgrupama.

3.2. Svećenici i psihološka dobrobit

Psihološka je dobrobit važan čimbenik u služenju drugima, što je poslanje svećenika, stoga se istražuje odnos psihološke dobrobiti svećenika s različitim tipovima i duljinama svećeničke službe te sa stilom svećeničkog života.

3.2.1. Percepcija psihološke dobrobiti i različiti tipovi svećeničke službe (dijecezanski svećenik, redovnik, provincijal)

Proveden je test o potencijalnim statistički značajnim razlikama među tipovima svećenika u percepcijama varijable psihološke dobrobiti. Budući da dijecezanski svećenici najčešće žive sami, a redovnici (i provincijali) u zajednici s drugima, pretpostavljamo kako različiti stilovi života utječu na psihološku dobrobit svećenika.⁵³

⁵³ Usp. Manfred SPITZER, *Usamljenost. Neprepoznata bolest*, Zagreb, 2019.

Tablica 4. *Deskriptivna statistika i detekcija statistički značajnih razlika u faktorima psihološke dobrobiti među različitim tipovima svećenika u istraživanju*

Varijabla/Vrsta svećenika	N	Me	Sd	t	p	
Svrha života	dijecezanski svećenik	196	37,93	7,63	-1,34	>0,05
	redovnik	113	39,07	6,49		
Samoprihvatanje	dijecezanski svećenik	196	21,94	4,00	0,56	>0,05
	redovnik	113	21,67	4,35		
Autonomija	dijecezanski svećenik	196	12,56	3,36	-0,38	>0,05
	redovnik	113	12,71	3,32		
Osobni razvoj	dijecezanski svećenik	196	13,44	2,84	-1,58	>0,05
	redovnik	113	13,96	2,59		
Sposobnost vladanja okolinom	dijecezanski svećenik	196	13,57	2,47	-0,27	>0,05
	redovnik	113	13,65	2,64		
Pozitivan odnosi s drugima	dijecezanski svećenik	196	18,98	2,96	-1,47	>0,05
	redovnik	113	19,49	2,75		

Izvor: *izrada autora*

Na temelju provedenog testiranja nisu pronađene statistički značajne razlike u varijabli psihološke dobrobiti među različitim tipovima svećenika. S obzirom na stil života svećenika, na temelju ovog istraživanja, on (sam ili s drugima) ne utječe na psihološku dobrobit svećenika.

3.2.2. Duljina svećeničke službe i psihološka dobrobit

Nadalje, proveden je i F-test kako bi se prikazale moguće razlike u percepcijama kod faktora varijable 'psihološka dobrobit' ovisno o duljini svećeničke službe.

Tablica 5. *Deskriptivna statistika i detekcija statistički značajnih razlika među faktorima psihološke dobrobiti ovisno o duljini svećeničke službe*

Varijabla/svećenička služba	N	Me	Sd	F	p	
Svrha života	do 10 godina	108	37,77	8,01	0,67	>0,05
	11 do 20 godina	89	38,33	6,98		
	više od 20 godina	115	38,89	6,61		
Samoprihvatanje	do 10 godina	108	21,53	4,44	0,55	>0,05
	11 do 20 godina	89	21,91	4,27		
	više od 20 godina	115	22,10	3,62		
Autonomija	do 10 godina	108	12,31	3,28	4,99	<0,05
	11 do 20 godina	89	12,01	3,54		
	više od 20 godina	115	13,37	3,07		
Osobni razvoj	do 10 godina	108	13,80	2,72	0,26	>0,05
	11 do 20 godina	89	13,57	2,62		
	više od 20 godina	115	13,55	2,89		

Varijabla/svećenička služba		N	Me	Sd	F	p
Sposobnost vladanja okolinom	do 10 godina	108	13,47	2,49	1,15	>0,05
	11 do 20 godina	89	13,36	2,48		
	više od 20 godina	115	13,86	2,57		
Pozitivan odnosi s drugima	do 10 godina	108	19,28	2,98	0,18	>0,05
	11 do 20 godina	89	19,04	2,78		
	više od 20 godina	115	19,10	2,90		

Izvor: izrada autora

Iz Tablice 5. primjetno je da postoje statistički značajne razlike samo kod percepcije varijable autonomija, pri čemu je spomenuta varijabla, odnosno njezina percepcija kod ispitanika izraženija kada je riječ o svećenicima s više od 20 godina iskustva, nego kod preostalih svećenika s malo iskustva ili s umjerenim iskustvom ($F=4,99$; $p<0,05$).

3.2.3. Stil svećeničkog života i psihološka dobrobit

Proveden je također t-test kako bi se ispitale razlike u percepciji pojedinih faktora varijable psihološka dobrobit ovisno o načinu života svećenika.

Tablica 6. Deskriptivna statistika i detekcija statistički značajnih razlika među faktorima varijable psihološka dobrobit ovisno o vrsti svećeničkog života u zajednici

Varijabla/život u zajednici		N	Me	Sd	t	p
Svrha života	sam	142	38,56	7,28	1,21	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	37,30	7,73		
Samoprihvatanje	sam	142	22,21	3,88	1,52	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	21,38	4,06		
Autonomija	sam	142	12,85	3,41	1,28	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	12,26	3,29		
Osobni razvoj	sam	142	13,46	2,99	-0,17	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	13,52	2,50		
Sposobnost vladanja okolinom	sam	142	13,87	2,36	1,56	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	13,34	2,63		
Pozitivan odnosi s drugima	sam	142	19,14	2,88	1,14	>0,05
	s još jednim ili više svećenika u kući/zajednici	82	18,66	3,31		

Izvor: izrada autora

Temeljem obrađenih rezultata analize očito je da ne postoje statistički značajne razlike među faktorima varijable psihičke dobrobiti ovisno o vrsti svećeničkog života.

3.3. Povezanost samo-suosjećanja i psihološke dobrobiti svećenika

Oba konstrukta, to jest samo-suosjećanje i psihološka dobrobit, doprinose dobrobiti osoba,⁵⁴ stoga se ispituje kakva je povezanost tih dvaju konstrukata u životu svećenika.

Tablica 7. *Korelacijska matrica između varijabli samo-suosjećanja i psihološke dobrobiti*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Svrha života	1	.582**	.563**	.553**	.289**	.522**	.719**	.807**	.668**	.394**
Samoprihvatanje		1	.370**	.366**	.364**	.523**	.756**	.521**	.460**	.302**
Autonomija			1	.445**	.265**	.315**	.495**	.427**	.677**	.312**
Osobni razvoj				1	.238**	.427**	.449**	.556**	.472**	.292**
Sposobnost vladanja okolinom					1	.326**	.577**	.262**	.321**	.377**
Pozitivni odnosi s drugima						1	.635**	.590**	.348**	.319**
Prevelika identifikacija s osjećajima i izolacija							1	.575**	.523**	.418**
Usredotočena svjesnost								1	.538**	.339**
Brižnost o sebi									1	.372**
Međuzavisnost s drugima										1

Izvor: *izrada autora*

Temeljem korelacijske analize može se zaključiti da je najveći koeficijent korelacije u promatranom istraživanju onaj između konstrukta svrhe života i *mindfulnessa*. Nastavno na prethodno, ukoliko se svrha života poveća, povećat će se i konstrukt *mindfulnessa* za 80,7% ($r=0,807$; $p<0,01$). Također, poveća li se konstrukt samoprihvatanja, posljedično će se povećati i konstrukt prevelike identifikacije i izolacije i to za 75,6% ($r=0,756$; $p<0,01$). Preostali koeficijenti korelacija prikazani su u Tablici 7.

Za potrebe proučavanja dublje dinamike odnosa između varijabli dobrobiti i samo-suosjećanja kao i suosjećanja formiran je model višestruke linearne regresije sa zavisnom varijablom dobrobiti. Kako bi se formirala jedinstvena varijabla samo-suosjećanja i dobrobiti, uzete su prosječne vrijednosti njihovih

⁵⁴ Usp. Lena W. GUSTIN, Compassion for self and others as key aspects of well-being in changing times, u: *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 31 (2017.) 3, 427–433; Thupten JINPA, *A Fearless Heart: Why Compassion is the Key to Greater Wellbeing*, London, 2017; Xiaoyan SUN – David W. CHAN – Lai-kwan CHAN, Self-compassion and psychological well-being among adolescents in Hong Kong: Exploring gender differences: Corrigendum, u: *Personality and Individual Differences*, 101 (2016.), 288-292;; Halim SARICAOĞLU – Coşkun ARSLAN, An Investigation into Psychological Well-being Levels of Higher Education Students with Respect to Personality Traits and Self-compassion, 2097-2104; Kelley RAAB, Mindfulness, Self-Compassion, and Empathy Among Health Care Professionals: A Review of the Literature, u: *Journal of Health Care Chaplaincy*, 20 (2014.) 3, 95–108; Ullil ZESSIN – Oliver DICKHÄUSER – Sven GARBADE, The Relationship Between Self-Compassion and Well-Being: A Meta-Analysis, u: *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 7 (2015.) 3, 340–364.

subskala (konstrukata). Prema rezultatima regresijske analize može se zaključiti da je regresijski model reprezentativan jer je objašnjeno 88,1% ($R\text{-square} = 0,881$) ukupnih odstupanja, a skupnim je testom dobiveno da je najmanje jedna regresijska varijabla značajna u modelu ($F=1147,206$; $p<0,01$). Pojedinačnim testom o značajnosti regresijskih varijabli utvrđeno je da je varijabla samo-suosjećanja jedini značajan prediktor u modelu predikcije konstrukta dobrobiti. Zaključno, poveća li se samo-suosjećanje za jednu jedinicu, uz *ceteris paribus*, tada će se konstrukt dobrobiti povećati za 93,2% ($B=0,932$; $t=46,31$; $p<0,01$)

3.4. Pastoralna pitanja i život svećenika za vrijeme COVID-19

Od pastoralnih pitanja našeg istraživanja odabrano je dva pitanja koja će u ovom radu biti predstavljena. Jedan od ključnih elemenata u životu svećenika jest molitva, stoga je u radu izdvojeno pitanje koje se odnosi na molitveni život svećenika te drugo pitanje koje se odnosi na materijalne poteškoće za vrijeme pandemije bolesti COVID-19.

3.4.1. Molitva i psihološka dobrobit svećenika

U nastavku je provedena i korelacijska analiza u sklopu koje se željelo ispitati postoje li statistički značajne korelacije pastoralnog indikatora *Pastoralno pitanje 18*: 'Odvodio sam više nego uobičajeno vremena za molitvu' i varijabli psihološke dobrobiti. Rezultati su prikazani u korelacijskoj matrici u nastavku.

Tablica 8. *Korelacijska matrica između subskala psihološke dobrobiti i pastoralnog indikatora 18: Odvojio sam više nego uobičajeno vremena za molitvu*

	1	2	3	4	5	6	7
Svrha života	1	.582**	.563**	.553**	.289**	.522**	.303**
Samoprihvatanje		1	.370**	.366**	.364**	.523**	.267**
Autonomija			1	.445**	.265**	.315**	0,108
Osobni rast				1	.238**	.427**	.227**
Ovladavanje okolinom					1	.326**	0,033
Pozitivan odnosi s drugima						1	.220**
Odvodio sam više nego uobičajeno vremena za molitvu							1

Izvor: izrada autora

Prema rezultatima korelacijske analize Pastoralno pitanje 18. statistički značajno i pozitivno korelira s varijablom svrha života ($r=0,30$; $p<0,01$), varijablom samoprihvatanja ($r=0,27$; $p<0,01$), varijablom osobnog rasta ($r=0,227$; $p<0,01$) i varijablom pozitivnog odnosa s drugima ($r=0,22$; $p<0,01$).

3.4.2. Materijalno blagostanje i veličina župne zajednice

Testirano je postojanje li statistički značajne razlike prema pastoralnom indikatoru *Pastoralno pitanje 16*: 'Imao sam materijalne poteškoće u ovom razdoblju' ovisno o veličini mjesta u kojem svećenici služe, a rezultati su prikazani u Tablici 9.

Tablica 9. *Deskriptivna statistika i prikaz statistički značajnih razlika među pastoralnim indikatorom 16: Imao sam materijalne poteškoće u ovom razdoblju ovisno o veličini mjesta u kojem svećenik služi*

Varijabla/mjesto službe	N	Me	Sd	F	p
Velikom gradu (više od 100 000 stanovnika)	104	2,61	1,97	6,01	<0,05
Srednjem gradu (više od 20 000 stanovnika)	70	2,87	2,08		
Manjem gradu (do 3000 stanovnika)	54	3,22	2,30		
Selo	84	3,89	2,28		

Izvor: izrada autora

Rezultati analize ukazuju da postoje statistički značajne razlike, a ogledaju se na sljedeći način. Naime, svećenici koji žive u selu imaju statistički i u prosjeku izraženije vrijednosti u pastoralnom pitanju 16 u usporedbi sa svećenicima iz srednjih gradova i velikih gradova, a ista statistički značajna razlika pronađena je između svećenika iz manjih gradova u usporedbi sa svećenicima iz srednjih gradova i velikih gradova ($F=6,01$; $p<0,05$).

4. Diskusija

S obzirom na stil života svećenika (dijecezanski svećenik, redovnik, provincijal) nisu uočene razlike u odnosu na psihološku dobrobit za vrijeme provedenog istraživanja. Prema tome, može se zaključiti kako je život svećenika najvećim dijelom usmjeren na živote drugih ljudi te kako se svećenici u svom svakodnevnom stilu života susreću na dnevnoj bazi s ljudima. Osim toga, kako je i nadalje vidljivo, važan čimbenik za psihološku dobrobit svećenika jest osobna molitva, bez obzira na okolnosti u kojima živi. U tom smislu, odnos prema Bogu važan je čimbenik, odnosno vjera svećenika kako u životu nije sam, nego je u odnosu s Bogom. Stil života svećenika ima svoje specifičnosti, no smatramo korisnim uzeti u obzir konstrukte suosjećanja, samo-suosjećanje i psihološke dobrobiti i među drugim populacijama jer time dobivamo jasniji uvid i u populaciji svećenika.

Allen i Learysu u svom istraživanju među starijim osobama ($N=121$, $M=76,2$) utvrdili su kako samo-suosjećanje pridonosi pozitivnim posljedica-

ma u procesu starenja.⁵⁵ Homan je također utvrdila da je među starijim ljudima (N=126, M=70,59) samo-suosjećanje povezano s psihološkom dobrobiti.⁵⁶ Hwang i suradnici su pak u svom istraživanju uočili (N=1,813, M=39,28) kako osobe u srednjoj dobi imaju više razine suosjećanja u odnosu na rano odraslu dob, što je u skladu s rezultatima ovog istraživanja.⁵⁷ Različita istraživanja potvrđuju kako je samo-suosjećanje povezano većim prosocijalnim angažmanom.⁵⁸ Također prema Hermanto i Zuroff samo-suosjećanje je povezano s visokim vrijednostima u traženju i primanju pomoći.⁵⁹ Velik broj svećenika sklon je davanju pomoći. Budući da zdravstveno stanje mlađih svećenika omogućuje veću samostalnost, to može dovesti do manje orijentacije primanja pomoći.

U ovom istraživanju vidljivo je da svećenici koji su u službi više od dva deset godina doživljavaju da imaju veću autonomiju, što utječe pozitivno na njihovu psihološku dobrobit. Kao i u drugim zvanjima pa tako i u svećeničkom pozivu, osobe s vremenom postaju samostalnije, samopouzdanije s obzirom na obavljanje svoje službe, što utječe i na njihovu autonomiju. Kroz stjecanje iskustva osobe imaju nove životne perspektive i alternative u djelovanju, pa tako i u pastoralnom djelovanju, što pruža veći osjećaj neovisnosti. Drugi čimbenici također mogu utjecati na psihološku dobrobit kod osoba. Ryffje u istraživanju 1989. godine ustanovio kako ljudi srednje dobi (M=52.5) i starije dobi (M=73,5) psihološku dobrobit povezuju s okrenutosti prema drugima (voditi brigu o drugima, biti suosjećajan, imati dobre međuljudske odnose).⁶⁰ Svećenici su u svom poslanju neprestano okrenuti drugim osobama i ta okrenutost drugima pridonosi blagostanju, no možemo pretpostaviti je da i sama motivacija, odnosno svijest pozvanosti od Boga biti za druge, također ima svoj utjecaj na psihološko blagostanje. Jedan od jednostavnijih načina kako pobolj-

⁵⁵ Usp. Ashley B. ALLEN – Mark R. LEARY, Self-compassionate Responses to Aging, u: *The Gerontologist*, 54 (2014.) 2, 190–200.

⁵⁶ Usp. Kristin J. HOMAN, Self-Compassion and Psychological Well-Being in Older Adults, u: *Journal of Adult Development*, 23 (2016.) 2, 111–119.

⁵⁷ Usp. Soodeok HWANG – Geunyoung KIM – Jae-Won YANG – Eunjoo YANG, The Moderating Effects of Age on the Relationships of Self-Compassion, Self-Esteem, and Mental Health, u: *Japanese Psychological Research*, 58 (2016.) 2, 194–205.

⁵⁸ Usp. Ying YANG – Zhen GUO – Yu KOU – Ben LIU, Linking Self-Compassion and Prosocial Behavior in Adolescents: The Mediating Roles of Relatedness and Trust, u: *Child Indicators Research*, 12 (2019.) 6, 2035–2049.

⁵⁹ Usp. Nicola HERMANTO – David Charles ZUROFF, The social mentality theory of self-compassion and self-reassurance: The interactive effect of care-seeking and caregiving, u: *The Journal of Social Psychology*, 156 (2016.) 5, 523–535.

⁶⁰ Usp. Carol D. RYFF, In the eye of the beholder: Views of psychological well-being among middle-aged and older adults, u: *Psychology and Aging*, 4 (1989.) 2, 195–210.

šati psihološku dobrobit jest povećavati fizičku aktivnost, što je za veći broj svećenika i danas izazov. Istraživanja o tome su vrlo jednoglasna.⁶¹ Osim toga raditi određeni smisleni posao također doprinosi psihološkoj dobrobiti.⁶² Većina svećenika može svakodnevno doživljavati kako je njihov poziv osmišljen kroz svakodnevno usmjeravanje na živote drugih.

Rezultati ovog istraživanja koji se odnose na suosjećanje i psihološku dobrobit na tragu su mnogih drugih istraživanja,⁶³ iako među drukčijom populacijom u kojoj je pronađen pozitivan odnos između suosjećanja, samo-suosjećanja i psihološke dobrobiti u različitim kulturama. Nadalje, samo-suosjećanje u negativnom je odnosu s depresivnošću i anksioznošću, odnosno osobe koje su otpornije i više su i suosjećajne.⁶⁴ Isto tako samo-suosjećanje je povezano s manjom socijalnom anksioznošću, što je za život osoba koje su neprestano izložene »društvenim izlaganjima« korisno znati.⁶⁵

Različita istraživanja ukazuju na pozitivan odnos između psihološke dobrobiti i molitve. Tako Rossetti pronalazi na uzorku od 2482 svećenika u Sjedinjenim Američkim Državama kako zadovoljstvo životom raste s količinom vremena koji svećenici izdvajaju za osobnu molitvu.⁶⁶ Odnos prema Bogu može imati različite dobrobiti i funkcije u životu pojedinca i zajednice kao što je to providanje sigurnosti i društvene potpore, osjećaj pripadanja, ohrabivanje zbog nutarnje snage i samo-prihvatanja, osnaživanje, kontrola, ublažavanje

⁶¹ Usp. Juhani M. RUUSKANEN – Isto RUOPPILA, Physical Activity and Psychological Well-being among People Aged 65 to 84 Years, u: *Age and Ageing*, 24 (1995.) 4, 292–296; Katie E. GUNNELL – Peter R.E. CROCKER – Diane E. MACK – Philip M. WILSON – Bruno D. ZUMBO, Goal contents, motivation, psychological need satisfaction, well-being and physical activity: A test of self-determination theory over 6 months, u: *Psychology of Sport and Exercise*, 15 (2014.) 1, 19–29; Yeal NETZ – Meng-Jia WU – Betsy J. BECKER – Gershon TENENBAUM, Physical Activity and Psychological Well-Being in Advanced Age: A Meta-Analysis of Intervention Studies, u: *Psychology and Aging*, 20 (2005.) 2, 272–284.

⁶² Usp. Kara A. ARNOLD – Nick TURNER – Julian BARLING – Kevin E. KELLOWAY Margaret McKEE, Transformational leadership and psychological well-being: The mediating role of meaningful work, u: *Journal of Occupational Health Psychology*, 12 (2007.) 3, 193–203.

⁶³ Usp. Kohki ARIMITSU – Hideo HITOKOTO – Shelley KIND – Stefan G. HOFMAN, Differences in Compassion, Well-being, and Social Anxiety Between Japan and the USA, u: *Mindfulness*, 10 (2018.) 5, 854–862.

⁶⁴ Usp. David A. BAKER – Helen L. CASWELL – Fiona J.R. ECCLES, Self-compassion and depression, anxiety, and resilience in adults with epilepsy, u: *Epilepsy & Behavior*, 90 (2019.), 154–161.

⁶⁵ Usp. Rebecca A. BLACKIE – Nancy L. KOCOVSKI, Forgive and Let Go: Effect of Self-Compassion on Post-Event Processing in Social Anxiety, u: *Mindfulness*, 9 (2017.) 2, 654–663.

⁶⁶ Usp. Stephen ROSSETTI, *Why priests are happy*, Notre Dame, IN, 2011.

emocionalnog stresa i raznih strahova (npr. od smrti) kao i davanje smisla životu.⁶⁷ Odnos prema Bogu povezan je s optimizmom, nadom i nutarnjom snagom u suočavanju s bolesti. Također i istraživanje Isaccoa i suradnika ukazuje na važnost molitve u životu svećenika kao središnjoj točki koja pridonosi zdravlju svećenika te pozitivnim životnim ishodima, u smislu da imaju osjećaj povezanosti i podrške, što posljedično utječe i na psihološku dobrobit svećenika.⁶⁸

Kako bi i dalje pastoralno djelovali u svom svećeničkom životu, važno je da se svećenici pobrinu za vlastito duhovno zdravlje te u isto vrijeme pronađu načine kako prenijeti poruku radosne vijesti. Sadržaj radosne vijesti ima prednost pred načinima kako je prenijeti. Dakako, nemoguće je doživjeti virtualno ili *online* ono što je moguće uživo, no to ne sprječava u promicanju življenja poruke kršćanstva i na nove, kreativne načine. Byung-Chul Han piše u knjizi *Društvo umora*: »Živimo u vremenu bez slavalja, u ne-slavljeničkom vremenu. Što je slavlje? Već i jezična specifičnost nas usmjerava prema njezinoj biti. Svetkujemo (*begehen*) slavlje, kaže se na njemačkom. Riječ svetkovina nadilazi predodžbu nekog cilja prema kojem treba ići. Kod svetkovine ne trebamo nigdje ići. Vrijeme kao slijed prijelaznih i prolaznih trenutaka u slavlju je nadiđeno: svetkuje se (*begehen*) neko slavlje kao što se (*begehen*) prolazi kroz prostor u kojem se boravi, svetkovanje je u suprotnosti s prolaznošću. U svetkovanju slavlja ništa ne prolazi, jer vrijeme je slavlja, u određenom smislu, neprolazno.«⁶⁹ Život svećenika jest trajno slavlje svadbe između Boga i ljudi, no ipak to slavlje obilježeno je raznim poteškoćama.

5. Prednosti i ograničenja istraživanja te preporuke za daljnje istraživanje kao i djelovanje svećenika

Ovo istraživanje je, koliko su autori upoznati, jedino empirijsko istraživanje među katoličkim svećenicima o pastoralnom životu, psihološkoj i duhovnoj dobrobiti u koje su bili uključeni svećenici koji pastoralno djeluju u Hrvatskoj, BiH, Srbiji i ostalim državama. Provedeno je u vremenu dok je pandemija bo-

⁶⁷ Usp. Josip BOŠNJAKOVIĆ – Sara JEREBIC – Drago JEREBIC, Vjerovati u Boga čini ljude otpornijim, u: Izet Pehlić – Anela Hasanagić (ur.), Psihološka i duhovna zaštita i podrška u kriznim situacijama. Znanstvena monografija, Sarajevo, 2021., 39-64.

⁶⁸ Usp. Anthony ISACCO – Ethan SAHKER – Elizabeth KRINOCK – Wonjin SIM – Danna HAMILTON, How Religious Beliefs and Practices Influence the Psychological Health of Catholic Priests, u: *American Journal of Men's Health*, 10 (2016.) 4, 325-337.

⁶⁹ Usp. Byung-Chul HAN, *Müdigkeitsgesellschaft*, Berlin, 2018., 89.

lesti COVID-19 bila u punom jeku svog trajanja. Zahvaćen je velik broj svećenika, odnosno 312, među kojima su i dijecezanski i redovnički svećenici. U istraživanju smo uočili važnost pojedinih psiholoških i duhovnih dinamika koje pozitivno utječu na psihološku dobrobit svećenika, među kojima izdvajamo brigu o sebi i molitvu.

U istraživanju su uočena i pojedina ograničenja rada. Ovisno o duljini svećeničkog života, na temelju našeg istraživanja ne možemo doći do rezultata u kojem postotku se duljina svećeničke službe poklapa i s godinama života, budući da ne pristupaju svi svećenici u svećeničku formaciju s istim brojem godina. Najčešće se svećenici zareduju između 25 i 28 godine života, no s obzirom na odnose promatrane u ovom istraživanju zaključeno je da je duljina svećeničke službe svakako povezana i sa protekom godina života svećenika bez obzira s koliko godina je netko zaređen. Nedostatak ovog rada je činjenica da je provedeno istraživanje transverzalno, a ne longitudinalno koje po sebi prati život svećenika, čime bi bila dobivena jasnija usporedba između prijašnjeg i sadašnjeg stanja. Na tragu toga uočen je i nedostatak uopće empirijskih istraživanja među svećenicima hrvatskoga govornog područja.

U ovom istraživanju uočeno je za skalu *samo-suosjećanja* da je faktorskom analizom izdvojeno četiri faktora, dok je za skalu *psihološke dobrobiti* izdvojeno šest faktora. U skali *psihološke dobrobiti* izdvojeno je šest faktora pri čemu je jedan faktor (autonomija) na granici pouzdanosti.

Jedna od težih zadaća koja se postavlja pred svećenike jest ta što je svećenik u jednom mahu ostao bez direktnog kontakta s ljudima, a svećenik je čovjek uzet od ljudi za iste te ljude (Hebr 5).⁷⁰ Ukoliko nema kontakta s ljudima, to stavlja velik izazov za identitet svećenika. Po naravi poziva, po svojoj službi, svećenici su upućeni na ljude. Kako sačuvati identitet svećenika kada nije u fizičkom kontaktu s ljudima? Kako danas donijeti *radosnu vijest* ljudima? Nova odgovornost i zadaća jest na nove načine prenositi *radosnu vijest*. Nova odgovornost koja nije lagana jest i ta što prigodom sakramenata – krštenja, krizme, euharistija, a onda i u drugim nekim prigodama kao što je ukop – sastaje se veći broj ljudi, što onda sa sobom nosi i rizik moguće zaraze virusom. Osim toga, ovo je prilika za klerike i vjernike laike da počnu više zajednički surađivati, učiti se više oslanjati jedni na druge, svjesni kako je Crkva pozvana na sinodalnost, to jest na aktivno djelovanje svih članova Crkve. Sigurno će i nova sinoda biskupa o sinodalnosti 2022. donijeti nove impulse za pastoralni život. U knjizi *Biti kršćanin i korona kriza*, koju su uredili kardinal Walter Kasper i

⁷⁰ Jeruzalemska Biblija, Zagreb, 1994.

George Augustin,⁷¹ biskup Bruno Forte promišlja: »vjera daje oči i srce kako bismo razumjeli da Bog nije čovjekov rival, nego najvjerniji i najiskreniji saveznik«. U mnoštvu promišljanja o vjeri ovo nam se čini temeljnim za jednoga vjernika, što onda posljedično daje sigurnost pastoralnim koracima za svećenike u ovim tako promjenjivim vremenima, gdje su Bog i čovjek saveznici u brizi napose oko najslabijih u društvu.

Zaključak

Virus SARS-CoV-2, odnosno bolest COVID-19, utjecali su i na život svećenika kao i njihovo pastoralno djelovanje. Za mnoge svećenike to je značilo preokret u njihovu svakidašnjem životu jer su bili prisiljeni ograničiti svoje pastoralno djelovanje i susretanje s ljudima. Budući da je riječ o jednokratnom istraživanju ne možemo govoriti o životu svećenika prije i poslije pandemije bolesti COVID-19, no u istraživanje smo uključili odnose među svećenicima koji žive u redovničkim zajednicama te dijecezanskih svećenika. Vidjeli smo kako u aspektima psihološke dobrobiti i suosjećanja nema značajnih razlika između tih dvaju skupina. Životna dob svećenika, odnosno godine svećeničkog služenja povezane su s brigom za sebe, što dolazi više do izražaja kod svećenika koji su više od dvadeset godina u službi. Pojedini svećenici su se susreli i s materijalnim poteškoćama, odnosno oni svećenici koji djeluju na župama koje imaju manje od 3000 stanovnika. Vrijeme posvećeno molitvi značajno je povezano s psihološkom dobrobiti svećenika što je jedan indikator, ali i putokaz na koji način je moguće utjecati na psihološku dobrobit. Svećenik jest čovjek molitve, čovjek odnosa između Boga i čovjeka i njegova prvotna »djelatnost« jest upravo molitveno-sakramentalni život. Isto tako razumijevanje, suosjećanje prema samome sebi, značajno utječe na psihološku dobrobit. Ta činjenica ukazuje na važnost načina odnosa prema samome sebi, što je povezano i sa svećenikovim odnosom prema Bogu. U svrhu razumijevanja svećenika za vrijeme pandemije bolesti COVID-19, kao i posljedice koje ona za sobom ostavlja, korisno je provoditi i daljnja kvalitativno-kvantitativna istraživanja. Istraživanja otvaraju nova pitanja, pomažu u oslobađanju od pojedinih predrasuda i ujedno pridonose daljnjem povećavanju kvalitete svećenika, a posljedično mogu utjecati i na dobrobit skupina ljudi s kojima su svećenici u svakodnevnom kontaktu.

⁷¹ Usp. Bruno FORTE, Der Glaube an den Gott Jesu Christi und die Pandemie, u: Walter Kardinal KASPER – George AUGUSTIN (ur.), *Christsein und die Corona-Krise. Das Leben bezeugen in einer sterblichen Welt*, Stuttgart, 2020., 40.

Summary

THE WELLBEING OF PRIESTS IN THE TIME OF COVID-19 ILLNESS PANDEMICS

Josip BOŠNJAKOVIĆ

Catholic Faculty of Theology in Đakovo, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Petra Preradovića 17, p.p. 54, 31 400 Đakovo
jobosnjakovic@gmail.com

Zbigniew FORMELLA

Pontifical Salesian University
Piazza dell'Ateneo Salesiano 1, IT – 00139 Roma
formella@unisal.it

Piotr KWIATEK

Superior Theological Seminary of the Capuchins
Loretanska 11, PL – 31-114 Cracowd
flowerpiotr@gmail.com

Anna PECORARO

Divine Mercy University
45154 Underwood Lane, Sterling, US – 20166 Sterling
apecoraro.ips@divinemercury.edu

Anthony ISACCO

School of Health Sciences, Chatham University
Woodland Rd 106, US – 15232 Pittsburgh
aisacco@chatham.edu

Priest also had to deal with a new way of living their own vocation and mission during the time of COVID-19 illness pandemics, especially since their mission is most often realised through personal contact with people. The author takes into account the relation of priests towards others, towards themselves, and towards God. In the study that has been carried out from the end of November until the first half of December of 2020, 312 priests, religious order and diocesan priests, who live and work in Croatia, Bosnia and Herzegovina, Serbia, and a small number of those in other countries, took part. For the purposes of the study, questionnaires were used that were translated according to the new standards of translation and that measured psychological wellbeing of priests, compassion and compassion towards oneself. On the basis of that, an appropriate questionnaire was prepared for the purposes of this study that focused on the pastoral life of priests during the COVID-19 illness pandemics. The majority of priests, more

precisely 77%, stated that they used more time than usually for prayer, which is also related to a more significant personal growth and positive relationships with others. The priests who live in parishes that have less than 3000 inhabitants, however, faced financial difficulties. The study also marked that there were no significant differences in psychological wellbeing between diocesan priests and priests in religious orders, as well as between those priests who live alone and those who live in a community with other priests. The study did mark significant differences in the care for oneself among those priests who have been active in the office for more than twenty years and who show more awareness for the importance of caring for oneself. Finally, it has been shown that those priests who are more compassionate towards themselves, also exhibit a higher level of psychological wellbeing.

Keywords: *compassion, compassion towards oneself, psychological wellbeing, pastoral challenges in the time of COVID-19 illness pandemics.*